

KADINLARIN SESİNİ DUYURAN FİMLER

Documentarist'in Kadına Karşı Şiddet temasıyla düzenlediği Hangi İnsan Hakları? Belgesel Günleri, hem Türkiye'de ilk kez gösterilen belgesellerle, hem de panel, forum, tiyatro gibi yan etkinlikleriyle konunun hakkını veren bir etkinlik oldu.

■ EMEL ÇELEBİ

"...cesedi 2 metrelik bir çukurda, elleri bağlı ve oturur vaziyette bulundu... Vücudunda ciddi darp izine rastlanmayan, kanında uyuşturucu veya zehirli madde bulunmayan genç kızın elleri bağlı, canlı ve bilinci açıkken gömüldüğü anlaşıldı. Zira genç kızın mide ve ciğerlerinde yoğun toprak vardı." Yaklaşık bir yıl önce, erkeklerle konuştuğu gerekçesiyle dedesi ve babası tarafından katledilen 16 yaşındaki Medine Memi'nin ilk otopsisinden sonra yapılan bu açıklamalar tüyler ürperticiydi...

Medine'nin diri diri toprağa gömülmeden önce yaşadığı son beş dakikasını anlatan *Saf Kötülük*, Documentarist tarafından 8-11 Aralık tarihleri arasında düzenle-

nen 'Hangi İnsan Hakları?' Belgesel Günleri kapsamındaki 'Erkek Egemen Sistemde Şiddetle Mücadele' başlıklı panelin açılışında gösterilen kısacık bir film. Nuray Onuk ve Roza Erdem'in projesi olan filmin bu yıl Uçan Süpürge Film Festivali'nde 'En İyi Kısa Film Ödülü'nü alması, ardından Los Angeles Aktivist Film Festivali'ne davet edilmesi, Medine'nin sessiz çığlığının biraz olsun duyurulması açısından yüreğimize su seriyor. İstanbul'da havanın sürpriz yapıp son anda bozmasına rağmen, tıklım tıklım dolu olan salonda, moderatör feminist aktivist Gülnur Elçik, "Erkek şiddeti tesadüfi ve münferit değildir, politiktir; erkeklerin kadınlar üzerinde kurdukları egemenliği devam ettirmek

istemelerinin bir sonucudur," diyerek yaklaşık üç saat süren paneli noktaladığında saatler 22:00'yi gösteriyordu, ama daha söz bitmemişti...

Kadın cinayetlerine isyandayız kampanyası başlatan İstanbul Feminist Kolektif'in "Erkeklerin Sevgisi Her Gün Üç Kadını Öldürüyor!" sloganını afişine taşıyarak kadına yönelik şiddeti bu yıl ana tema olarak belirleyen festivalin diğer bir ilgi gören yan etkinliği ise, 'Günlükçülerle Forum Tiyatro'ydu. Sigortası, sağlık güvencesi ve iş standardı olmayan temizlik sektöründe çalışan ev işçilerinin gerek çalıştıkları yerlerde, gerekse kendi evlerinde karşı karşıya kaldıkları psikolojik ve fiziksel şiddete ilişkin sorunlarını farkındalık yaratarak kendi kendilerinin çözmesini amaçlayan çalışma, adeta bir terapi işlevini gördü. Sahnede oyuncu rolünde her gün karşılaştıkları sorunları masaya yatıran kadınlar, yaşadıklarının "kader" olmadığının farkına vardılar ve forum tiyatrosu çalışmasını kendi aralarında da sürdürmeye karar verdiler.

Festivalde yer alan filmlerin hemen hepsi İstanbul'da, Türkiyeli seyirciyle ilk kez buluştu. Pınar Selek'in 12 yıldır verdiği hukuk mücadelesini konu eden *Adalet İçin Tarafım*, Pınar Selek'in Yanındayım, 13 yaşında evlendirildikten sonra evden kaçan ve halen öldürülme korkusuyla ailesinden gizlenen bir genç kızın hikâyesini anlatan *Çocuk Gelin* (*Przyrzeczona*, 2010), Uygurların sürgünde yaşayan ve iki kez Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterilen lideri Rebia Kadeer'in kişisel hayatına da yer veren *Aşkın 10 Şartı* (*The 10 Conditions of Love*, 2009), ünlü video sanatçısı Hito Steyerl'in PKK saflarına katılan ve Irak'ta öldürülen yakın arkadaşı Andrea Wolf'un öyküsünü arşiv görüntülerini yaratıcı bir şekilde harmanlayarak kurguladığı *Kasım* (*November*, 2009) ve Afganistan'daki savaş yüzünden sevdiğinden ayrı düşerek babası tarafından kendisinden 40 yaş büyük bir adama dördüncü eş olarak satılan Şeyma'nın umutsuz mücadelesini konu eden *Kabil'de Savaş ve Aşk* (*Mein Herz sieht die Welt Schwarz*, 2009) bunlardan sadece birkaçı...

Festivalin en büyük sürprizlerinden biriyse, geçtiğimiz haftalarda gözetim altında tutulduğu ev hapsinden serbest bırakılan ve gözaltındayken yıllarca hiç göremediği en büyük destekçisi eşini kanserden kaybeden Burmalı kadın liderin hüznü hayattırın konu eden *Aung San Suu Kyi: Burma'nın Korkusuz Leydisi* (*Aung San Suu Kyi: Lady of No Fear*, 2009) adlı belgesel oldu.

LONDRA POSTASI

■ ALISA LEBOW

Belgesel kuramcısı Bill Nichols, bir keresinde belgeselin ayırt edici özelliklerinden birinin "göstergesellik" olduğunu ileri sürmüştü. Peki ne anlama geliyor bu? Sözlüğe göre, gösterge bir şeyin belirteci, işareti ya da ölçüsüdür. Yani barometre atmosfer basıncının göstergesi, termometre ısının göstergesiyse, belgesel de gerçekliğin göstergesi olmalı. Benim oldum olası bu kavramla bir derdim olmuştur. Tabii ki fotoğraf bir anlamıyla kameranın merceği önündeki şeylerin göstergesel bir ölçüsü olabilir, çünkü fotoğraftaki görüntü, kaydedilen dünyanın izlerini taşır. Işık, ışığa duyarlı materyal üzerinde etkisini bırakır ve bu etki, merceğin önündeki şeyin bir işareti ya da belirtecidir. Ancak fotoğrafın bilimsel açıklamasının ötesinde, ki bu konuyu çok iyi kavradığım söylenemez, nasıl olur da zamanı, mekânı ve anlamın kendisini manipüle eden belgeselin -diğer herhangi bir yaratıcı sanattan daha çok- gerçekliğin ölçüsü ya da işareti olduğunu varsayabiliriz? Varsayamayız. En azından ben, Christian Marclay'in *The Clock* (2010) filmi izlene kadar böyle düşünüyordum.

The Clock Londra'daki White Cube Gallery'de gösterildi. Bir aydır gösterimdediydi ama her nedense gitmek için son güne kadar bekledim. İçeri girmek için de 3 saat bekledim, bu da beni bir anlamda az sonra yaşayacağım alternatif zaman algısına hazırlamaya başladı. Gösteri hakkında bir şeyler duymuştum ama beklentim yüksek değildi. Kulağa tanıtım hilesi gibi geliyordu: "doğru zamanı gösterecek" biçimde düzenlenmiş, hepsi zamana dair binlerce plandan oluşan 24 saatlik bir video kolajı. Planların tümü gerçek anlamda kronolojik olarak kurgulanmış, yani sizin saatiniz 4:25'i gösterirken, perdedeki 'filmde' de saat 4:25'i gösteriyor. Ve bu 24 saatin (bildiğim kadarıyla) hiçbir yerinde tek bir belgesel görüntüsü bile olmamasına rağmen, bundan daha iyi bir "göstergesel belgesel" örneği düşünemiyorum.

24 saat boyunca her saatin her dakikasının her anı, izleyicinin içinde yaşadığı dünyanın zaman göndergesine bağlanıyor. Film tam anlamıyla zamanın bir göstergesi, tümüyle ekrana yansıtılan planlardan oluşturulmuş bir saat. Yapabilseydim (ve muazzam bir elektrik israfı olmasaydı) filmi duvar saati olarak evimde

The Clock

oyunatmak isterdim.

Sanat eseri olarak, kesinlikle destansı. Marclay'in filmsel referansları tam da Amerika doğumlu ve İsviçre'de büyümüş bir sanatçıdan bekleyeceğimiz türden, yani filmlerin çoğu Hollywood'dan, Avrupa sanat sinemasından, biraz da 'dünya sineması' serpintisi. Buna rağmen sadece kullandığı malzemenin devasallığı bile insanın nefesini kesiyor. Film birlikte izlediğim arkadaşım (film izledikten hemen sonra Radikal'e gösterimle ilgili bir köşe yazısı yazdı) Hollywood'un zaman ve saat takıntısı hakkında genellemeler yapmaya karşı koyamadı; bense Marclay'in kaynakları daha geniş olsaydı, muhtemelen bu takın-

tının yalnızca Hollywood'a ait olmadığını, Bollywood, Nollywood, Mısır sineması ve ötesi tarafından da paylaşıldığını görebirdik diye yanıtladım.

Üç buçuk saat boyunca, büyülenmiş biçimde ve kıvılcılamadan oturdum. Zaman gözlerimin önünde daraldı ve genişledi, ve ben, filmdeki zamanla ilişkisi dışında anlamını anlamaksızın kendimi sürekli saatte bakar buldum. Bir anlamda, dünya ve onun göndergesi kayboldu ve geriye yalnızca zaman kaldı: film izleyiciyi içine çekerken kendi başına bir zaman dünyası haline gelen, ve dünyanın bir göstergesi olmaktan daha iyi bile olduğu tartışılabilir filmdeki zaman. (Çeviren: **Lisya Yafet**)